

Inspektion den 19 februari 2020 av Socialnämnden i Norrköping kommuns handläggning av ärenden om umgänge med umgängesstöd

Inledning

Justitieombudsmannen Thomas Norling genomförde tillsammans med byråchefen Carl-Gustaf Tryblom och föredragandena Anders Malmkvist och Sari Raatesalmi (protokollförare) den 19 februari 2020 en inspektion av Socialnämnden i Norrköping kommuns handläggning av ärenden om umgänge med umgängesstöd. Under dagen träffade Thomas Norling och hans medarbetare även rådmannen AA vid Norrköpings tingsrätt samt advokaten BB för att få deras synpunkter på hur nämnden verkställer tingsrättens beslut om umgänge med umgängesstöd.

Inspektionens genomförande

Inledande möte

Inspektionen inleddes med att Thomas Norling och hans medarbetare togs emot av enhetschefen CC och familjepedagogen DD i umgängeslokalen Familjecentralen Fenix (nedan kallad Fenix) på Gymnastikgatan 14. Thomas Norling redogjorde kortfattat för JO:s pågående undersökning av hur socialtjänsten i några kommuner verkställer domstolarnas beslut om umgänge med umgängesstöd (se JO:s ärende med dnr 9119-2019). CC och DD visade upp lokalen och berättade kort om verksamheten där.

Senare samma dag besökte Thomas Norling och hans medarbetare tillsammans med CC och DD umgängeslokalerna Solsidan på Repslagaregatan 12 och Äpplet på Knäppingsborgsgatan 23. CC och DD visade upp lokalerna och berättade kort om verksamheterna där.

CC och DD uppgav bl.a. följande vid besöken:

- Nämnden använder tre olika lokaler för umgänge med umgängesstöd; Fenix, Solsidan på Repslagaregatan 12 och Äpplet på

Knäppingsborgsgatan 23. Den huvudsakliga umgängesstödsverksamheten bedrivs dock på Fenix. Solsidan är en umgängeslokal som påminner om en riktig bostad där en familj åt gången kan ha umgänge med umgängesstöd. Äpplet är en umgängeslokal där oftast en familj åt gången har umgänge med umgängesstöd. Solsidan och Äpplet används i de fall där umgänge med umgängesstöd behöver anpassas utifrån det aktuella barnets behov, t.ex. för barn som behöver extrastöd, mycket små barn och äldre barn. För tillfället har fyra syskon umgänge med umgängesstöd på Äpplet. Oftast inleds umgänge med umgängesstöd på Fenix.

- Umgänge med umgängesstöd på Fenix sker tisdagar och torsdagar mellan kl. 16.00-19.30 och varannan lördag, jämna veckor, mellan kl. 9.00-15.30. Umgängesplassen är en och en halv timme på vardagar och två timmar på lördagar.

- Två umgängesstödjare arbetar under varje umgängestillfälle. Umgängesstödarna finns tillgängliga för alla barn och föräldrar som har umgänge med umgängesstöd i lokalen samtidigt.

- Upp till sex barn och deras respektive umgängesförälder kan ha umgänge med umgängesstöd på Fenix samtidigt.

- För tillfället är 24 barn aktuella för umgänge med umgängesstöd. 19 av barnen deltar aktivt i umgängesstödsverksamheten. Två familjer har umgänge med umgängesstöd i en annan umgängeslokal än Fenix.

- Nämnden erbjuder också umgängesstöd vid lämning och hämtning på Fenix.

- När tingsrätten begär ett yttrande om umgänge med umgängesstöd från nämnden kontaktar ansvarig familjerättssekreterare en samordnare på Fenix och frågar i vilken utsträckning Fenix kan erbjuda umgänge med umgängesstöd. Sedan lämnar familjerättssekreteraren ett yttrande till tingsrätten. När nämnden får ett beslut om umgänge med umgängesstöd från tingsrätten fattar familjerättssekreteraren ett beslut om att utse två personer till umgängesstöd för det aktuella barnet. Sedan kallas föräldrarna till ett informationsmöte i nämndens lokaler där föräldrarna får information om bl.a. att flera familjer har umgänge med umgängesstöd på Fenix samtidigt. Därefter besöker boendeföräldern och barnet Fenix samt träffar ansvarig umgängesstödjare. Umgänget på Fenix kommer i regel igång inom två veckor från att nämnden får beslutet om umgänge med umgängesstöd från tingsrätten.

- Umgängesföräldern kommer till Fenix femton minuter innan umgänget startar och stannar i lokalen femton minuter efter avslutat umgänge.

- Nämnden delar Fenix med annan kommunal verksamhet. Detta innebär en del utmaningar rent logistiskt, men det fungerar bra i stort. Om nämnden

skulle ha egna umgäningslokaler skulle de kunna erbjuda fler umgäningsstödare och fler umgäningsstillfällen.

- Nämnden har inte fått synpunkter på att flera familjer har umgänge med umgäningsstöd på Fenix samtidigt. De har dock varit med om att föräldrar har ringt och frågat hur många som ska ha umgänge på Fenix samtidigt vid ett specifikt umgäningsstillfälle.

- Umgänge mellan barn som vårdas med stöd av socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och deras föräldrar sker också i de aktuella umgäningslokalerna. Detta umgänge kan ske samtidigt som umgänge med umgäningsstöd enligt föräldrabalken, FB.

- Nämnden har särskilda ordningsregler för umgäningsstödsverksamheten.

- Nämnden utför inga alkohol- eller drogtester på föräldrarna inför umgänget. För det fall en förälder skulle visa tecken på alkohol- eller drogpåverkan avbryter nämnden umgänget.

- Nämnden verkställer tingsrättens beslut om umgänge med umgäningsstöd. Det har dock hänt att nämnden har avbrutit ett umgänge med umgäningsstöd som tingsrätten har beslut om interimistiskt. Nämnden har då yttrat sig till tingsrätten och talat om vad som har hänt och varför de har avbrutit umgänget.

- Nämnden följer upp hur umgänget med umgäningsstöd fungerar med föräldrarna dels under verkställigheten, dels efter att umgänget upphört. Nämnden förbereder föräldrarna inför att umgänget avslutas.

- Nämnden återrapporerar om umgänget med umgäningsstöd när tingsrätten begär det eller inom ramen för en vårdnads-, boende- och umgäningsutredning.

Granskning av beställda akter och handlingar

Inför inspektionen granskades följande ärenden:

- Akterna i ärenden om umgänge med umgäningsstöd (6 kap. 15 c § FB) som kom in till Socialnämnden i Norrköpings kommun under andra och tredje kvartalet 2019.

- Akterna i de tio äldsta pågående ärendena om umgänge med umgäningsstöd (6 kap. 15 c § FB).

Iakttagelser vid granskningen av akterna

Under granskningen gjordes bl.a. följande iakttagelser:

- Nämnden beslutade att utse en eller två personer till umgängesstödjare. Detta skedde ofta samma dag som nämnden fick tingsrättens beslut eller dom.
- Nämnden kallade föräldrar till introduktionsmöte en kort tid efter att nämnden fått tingsrättens beslut eller dom.
- Umgänget kom oftast igång inom två veckor efter att nämnden fått tingsrättens beslut eller dom.
- Nämndens dokumentation av umgänget var detaljerad.
- Nämnden återrapporterade om umgänget med umgängesstöd till tingsrätten vid begäran.
- I ett ärende framgick att en umgängesförälder störde andra familjer som hade umgänge med umgängesstöd på Fenix samtidigt så mycket att umgänget ställdes in.
- I ett ärende framgick att en umgängesförälder uppgav att han inte ville ha umgänge med umgängesstöd samtidigt med andra familjer och att han var negativt inställd till lokalen i sig.
- I ett ärende framgick att nämnden vägrade att verkställa tingsrättens beslut om umgänge med umgängesstöd. Under ett informationssamtal med syskonen inför det planerade umgänget uttryckte syskonen att de inte ville träffa sin pappa och att de var rädda för honom. Nämnden bedömde att de uppgifter som syskonen lämnade under samtalet var så pass allvarliga att den inte kunde verkställa tingsrättens beslut. Nämnden meddelade tingsrätten detta.
- I ett ärende framgick att nämnden förlade det sista tillfället med umgänge med umgängesstöd i umgängesförälderns hem. Umgängesföräldern var väldigt nöjd med umgängesstödsverksamheten.

Avslutande möte

Inspektionen avslutades samma eftermiddag med ett möte i nämndens lokaler på Repslagaregatan 12. Från nämndens sida deltog verksamhetschefen EE, enhetschefen CC, familjepedagogen DD och familjerättssekreteraren FF.

Thomas Norling och hans medarbetare redogjorde kortfattat för sina iakttagelser vid granskningen. Därefter ställdes frågor om nämndens arbete beträffande umgänge med umgängesstöd. Företrädarna för nämnden uppgav bl.a. följande:

Nämnden har i dag inga köer till umgängesstödsverksamheten.

Nämnden utser två umgängesstödjare till varje barn. Om barnet har umgänge med umgängesstöd samma veckodag träffar barnet de två umgängesstödjare som är utsedda för barnet. Men om barnet har umgänge med umgängesstöd en

veckodag och en helgdag träffar barnet i vart fall tre olika umgängesstödjare. De försöker se till att en umgängesstödjare möter upp barnet vid varje umgängestillfälle. Om olika umgängesstödjare närvarar vid umgängestillfällena finns det en risk att journalföringen kring umgänget inte blir enhetlig.

Nämnden verkställer tingsrättens beslut om umgänge med umgängesstöd i regel på Fenix av resursskäl. Nämndens uppfattning är att de kan erbjuda individuella lösningar med umgänge med umgängesstöd utanför Fenix vid behov. Nämnden känner inte igen att tingsrätten skulle ha efterfrågat andra lösningar än umgänge med umgängesstöd i någon av nämndens umgängeslokaler. Utan nämnden tror att tingsrätten inför sina beslut utgår från att nämnden kan erbjuda umgänge med umgängesstöd i en umgängeslokal. Om tingsrätten skulle efterfråga andra lösningar än umgänge med umgängesstöd i en umgängeslokal skulle nämnden titta på frågan. I slutändan är det dock tingsrätten som bestämmer var umgänget med umgängesstöd ska förläggas.

Nämnden tror att mindre kommuner har en bättre möjlighet att erbjuda individuella lösningar med umgänge med umgängesstöd än större kommuner.

Nämnden önskar att den fick mer information om det aktuella barnet och förhållandena kring den aktuella familjen från tingsrätten innan den verkställer tingsrättens beslut om umgänge med umgängesstöd.

Det finns en risk att det inte alltid är förenligt med barnets bästa att ha umgänge med umgängesstöd i en umgängeslokal.

Nämnden försöker alltid verkställa tingsrättens beslut om umgänge med umgängesstöd. Vid svåra fall kan nämnden behöva samtala med föräldrarna flera gånger innan umgänget kan komma i gång. Barnen kan också behöva långsammare inskolning till umgängesstödsverksamheten än vanligt. Det har hänt att nämnden har avbrutit ett umgänge med umgängesstöd när barnet har farit illa av umgänget. Nämnden har då kontaktat tingsrätten och talat om vad som har skett. Tingsrätten har sedan begärt ett yttrande om umgänget med umgängesstöd från nämnden och därefter fattat ett nytt beslut.

Om det kommer fram nya omständigheter efter tingsrättens beslut om umgänge med umgängesstöd som visar att barnet riskerar att fara illa av umgänget är det nämndens uppfattning att den är skyldig enligt socialtjänstlagen att agera och skydda barnet och vägra att verkställa beslutet.

I ett ärende lämnade barnet under ett introduktionssamtal inför umgänge med umgängesstöd sådana uppgifter som gjorde att nämnden bedömde att det fanns en risk att barnet skulle fara illa av ett umgänge med umgängesföräldern och att den inte kunde verkställa tingsrättens beslut om umgänge med umgängesstöd. Nämnden gjorde en orosanmälan till barnets hemkommun och en polisanmälan. Nämnden kontaktade också tingsrätten och talade om att nämnden inte kunde

verkställa tingsrättens beslut. Nämnden ansåg sig förhindrad att lämna alla uppgifter de hade till tingsrätten av sekretesskäl.

Thomas Norling avslutade mötet med att förklara att iakttagelserna från inspektionen kommer att redovisas i ett protokoll samt att hans samlade uttalanden i olika frågor med anledning av vad som har noterats under inspektionen kommer att redovisas senare i ett beslut i JO:s separata ärende med dnr 9119-2019.

Vid protokollet

Sari Raatesalmi

Justeras den 26 mars 2020

Thomas Norling